

REALNI SEKTOR

01

1.1. Bruto domaći proizvod

Ekonomska kretanja u prvih devet mjeseci 2024. godine ukazuju na nešto umjereniji rast privrede Crne Gore u odnosu na prethodnu godinu, kada je ostvaren rast od 6,3%. Prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, realni rast BDP-a u posmatranom periodu iznosio je 3,1%, u odnosu na isti period prethodne godine. Raspoloživi statistički pokazatelji ukazuju na pozitivne rezultate u sektorima saobraćaja, trgovine i građevinarstva. Istovremeno, zabilježeno je smanjenje broja dolazaka i noćenja turista (zbog rezultata u individualnom smještaju, dok je u kolektivnom ostvaren rast), zatim proizvodnje šumskih sortimenata, kao i ukupne industrijske proizvodnje, čiji pad je posljedica smanjenja u sektoru snabdijevanja električnom energijom, gasom i parom. Ipak, u posmatranom periodu nastavljen je pozitivan trend indikatora na tržištu rada, sa rastom broja zaposlenih i zarada, kao i smanjenjem broja nezaposlenih. Inflacija je zabilježila nastavak trenda usporavanja.

Prognoze rasta BDP-a Crne Gore za cijelu 2024. godinu od strane međunarodnih institucija kreću se u rasponu od 3,4% do 3,9% (tabela 1.1)¹. Prema posljednjem novembarskom izvještaju Evropske Komisije, očekuje se ubrzanje rasta crnogorske privrede u 2025. godini kao rezultat novih mjera, koje proizilaze iz *Fiskalne strategije Crne Gore za period 2024-2027. godine*, čija primjena počinje od oktobra ove godine. Očekuje se da planirano povećanje minimalne zarade (sa 450 na 600 odnosno 800 eura), smanjenje doprinosa za penzijsko osiguranje (doprinosi zaposlenih za Fond penzijskog i invalidskog osiguranja smanjuju se sa 15% na 10%, dok se doprinosi poslodavaca od 5,5% ukidaju), kao i planirano ubrzanje dinamike ulaganja u infrastrukturne projekte, podstakne privatnu potrošnju i investicije. Rast izvoza biće podržan rastom u turizmu, dok će rast uvoza biti podstaknut većom domaćom tražnjom. U oktobarskom izvještaju Svjetske banke za Zapadni Balkan, predviđa se da će lična potrošnja podstaći rast domaće ekonomije u 2025. godini na 3,5%, uprkos očekivanom rastu uvoza električne energije usljed višemjesečnog isključenja TE Pljevlja zbog završetka ekološke rekonstrukcije u 2025. godini. Predviđa se da će srednjoročni rast biti podržan ispunjavanjem uslova za napredak Crne Gore ka članstvu u EU. Glavni rizici za ostvarenje prognoza, navedeni u Izvještaju, su geopolitičke nestabilnosti, koje mogu oslabiti ekonomije glavnih trgovinskih partnera, i visoki troškovi spoljnog finansiranja.

Tabela 1.1

Projekcije međunarodnih finansijskih institucija o kretanju BDP-a Crne Gore u 2024. godini, u %	
Institucija	Prognoze rasta
Svjetska banka	3,4
Bečki institut	3,5
MMF	3,7
EBRD	3,8
Evropska komisija	3,9

Izvor: veb-sajtovi institucija navedenih u tabeli

¹ MMF – *World Economic Outlook*, oktobar 2024. godine
 Svjetska banka – *Western Balkans Regular Economic Report*, No. 26 - Fall 2024, oktobar 2024. godine
 EBRD – *Regional economic prospects*, septembar 2024. godine
 Evropska Komisija – *Autumn 2024 Economic Forecast*, novembar 2024. godine
 Bečki institut – <https://wiiw.ac.at/montenegro-overview-ce-36.html>

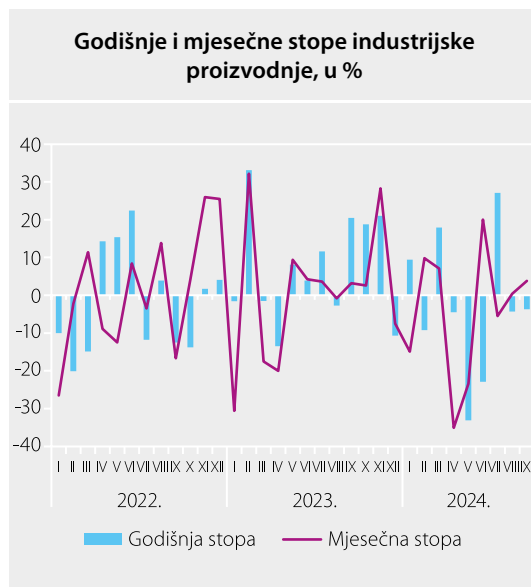
Prema posljednjim raspoloživim podacima iz juna 2024. godine bruto domaći proizvod po stanovniku prema standardu kupovne moći u Crnoj Gori u 2023. godini iznosio je 52% prosjeka EU. Rastu ekonomije u srednjem roku i bržoj konvergenciji ka razvojnog prosjeku EU država članica mogu doprinijeti značajna sredstva koja se mogu iskoristiti iz nove inicijativa Evropske unije - Plan rasta za Zapadni Balkan. U tom pravcu Vlada Crne Gore usvojila je *Reformsku agendu Crne Gore 2024-2027 za Instrument EU za reforme i rast*. To je ključni dokument koji ima za cilj ubrzanje ekonomske konvergencije Crne Gore prema prosjeku Evropske unije i sprovođenje neophodnih reformi kako bi se ubrzala integracija u EU.² Sadržane su 32 indikativne reformske mjere u okviru četiri prioriteta sektora koja su od značaja za postizanje stabilnog ekonomskog rasta, unapređenje poslovnog okruženja, obezbjeđenje vladavine prava i poboljšanje kvaliteta života građana: Poslovno okruženje i razvoj privatnog sektora; Digitalna i energetska/zelena tranzicija; Razvoj ljudskog kapitala i Vladavina prava i temeljna prava. Dodatno, definisane su aktivnosti za sprovođenje reformi, kao i indikatori uspjeha, koji će biti osnov za praćenje napretka u sprovođenju reformskih mjera i procjenu EU o ispunjenosti uslova za dodjelu sredstava.

Prema prognozama Ministarstva finansija³, crnogorska ekonomija će u ovoj godini ostvariti rast od 3,8%, dok se za period 2025 – 2027. godine predviđa godišnji rast prosječno po realnoj stopi od 3,7% (4,8% u 2025. godini, 3,2% u 2026. godini odnosno 3,1% u 2027. godini). Prognoza Centralne banke za ovu godinu iznosi 3,6%.

1.2. Djelatnosti

1.2.1. Industrijska proizvodnja

Grafikon 1.1

Izvor: MONSTAT

U prvih devet mjeseci 2024. godine ukupna industrijska proizvodnja, prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, smanjena je za 6,0% na godišnjem nivou. Tome je doprinio pad u sektoru snabdijevanje električnom energijom, gasom i parom od 20,5%, kao rezultat visoke baze iz prethodne godine i slabijih proizvodnih rezultata u elektranama (dijelom kao rezultat slabije proizvodnje iz dotoka i produženog remonta u TE Plevlja). Ostala dva sektora vađenje ruda i kame- na i prerađivačka industrija ostvarili su rast proizvodnje od 8,1% i 4,2%. Posmatrano po mjeseci- ma (grafikon 1.1), najveći pad industrijske proi- zvodnje zabilježen je u aprilu od 35,1%, a najveći rast u julu 27,1%.

Sektor snabdijevanja električnom energijom, ga- som i parom zabilježio je godišnje smanjenje pro- izvodnje od 20,5%, što je posljedica visoke baze iz uporednog perioda prethodne godine (kada je ostva- ren rast od 33,1%) i niže proizvodnje u elektranama tokom posmatranog perioda ove godine, u odnosu na plan. Naime u prvih devet mjeseci tekuće godine proizvodnja u elektranama iznosila je 1.941 GWh električne energije, što je za 8% niže od plana. HE Perućica proizvela je 510,6 GWh (u istom periodu

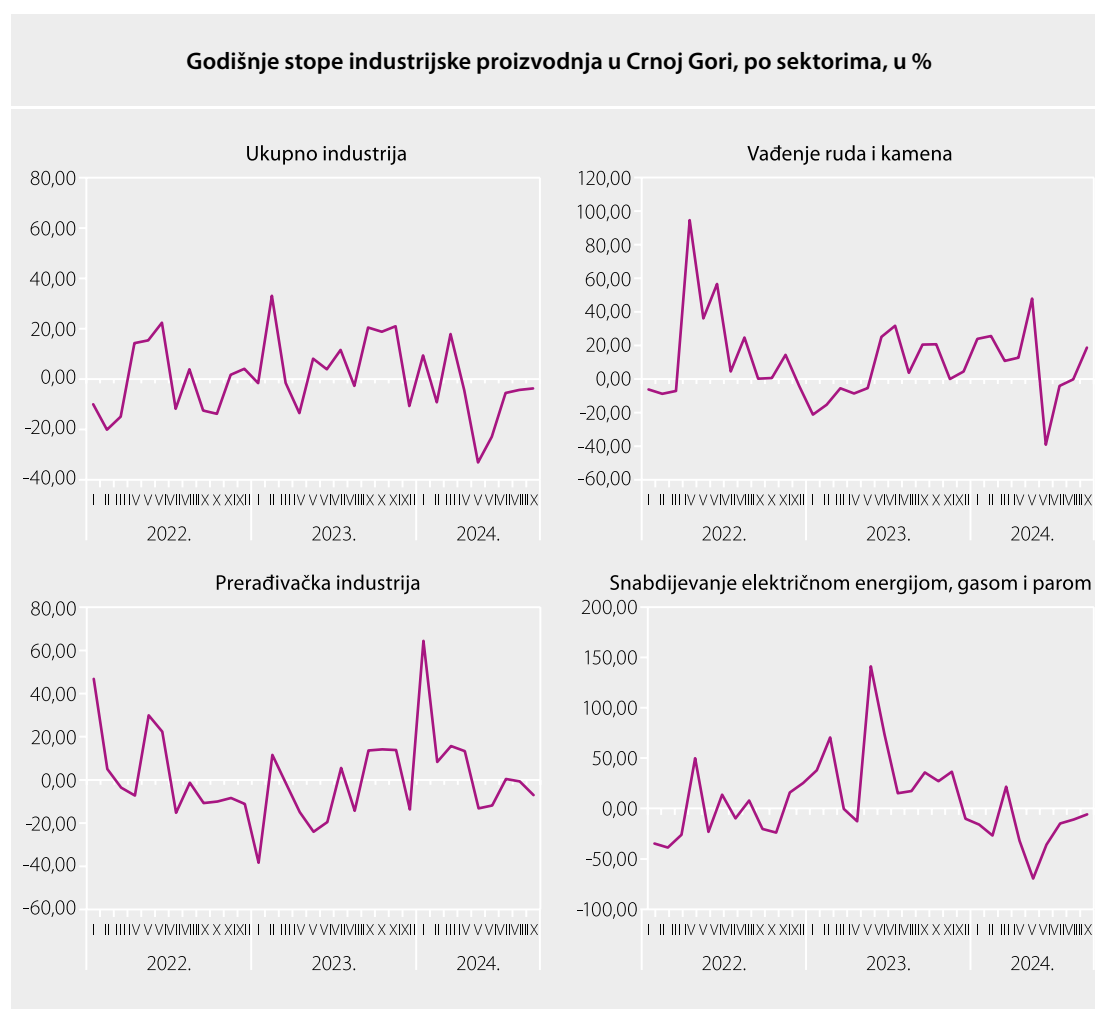
² Izvor: 50. Sjednica Vlade Crne Gore, 26. septembar 2024. godine

³ Izvor: Predlog Zakona o budžetu Crne Gore za 2025. godinu

prethodne godine 706 GWh), pri čemu je proizvodnja iz dotoka iznosila samo 332 GWh, tj. 69% planirane. U izvještaju Elektroprivrede⁴ je navedeno da je na niže dotoke uticala zima 2023/24. bez sniježnih padavina, kao i neravnomjeran raspored padavina tokom proteklih mjeseci. HE Piva je ostvarila proizvodnju 524,9 GWh (u odnosu na 723 GWh proizvedenih u uporednom periodu prethodne godine), dok je TE Pljevlja proizvela 902 GWh, (u odnosu na 1.082 GWh) usljed redovnog godišnjeg remonta koji je trajao 14 dana duže od planiranog. U posmatranom periodu EPCG je ostvarila prihod od izvoza (prodaje) električne energije od 65,5 miliona eura (za 73,2 miliona eura niže nego u istom periodu prethodne godine), dok je rashod po osnovu uvoza (kupovine) iznosio 57,29 miliona (manje za 1,2 miliona eura).

U cilju regulisanja oblasti korišćenja energije iz obnovljivih izvora u dijelu: podsticanja proizvodnje iz ovog izvora energije, izdavanja garancija porijekla za energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora, definisanja udjela energije iz obnovljivih izvora, statusa kupaca-proizvođača i zajednica obnovljivih izvora energije, te korišćenja obnovljivih izvora energije u sektoru grijanja i hlađenja i u sektoru saobraćaja, kao i kriterijuma održivosti i uštede emisija gasova sa efektom staklene bašte, usvojen je *Zakon o korišćenju energije iz obnovljivih izvora*⁵.

Grafikon 1.2

Izvor: MONSTAT

⁴ Izvor: List EPCG br: 440, oktobar 2024. godine

⁵ Izvor: Službeni list Crne Gore br. 082/24 od 23.08.2024. godine

Rastu sektora *vađenja ruda i kamena* u prvih devet mjeseci 2024. godine od 8,1%, u odnosu na uporedni period prethodne, najviše je doprinijelo povećanje rezultata u oblastima *ostalo rudarstvo*⁶ od 66,5%, i *vađenje ruda metala* od 13,5%. U oblasti *vađenje uglja* zabilježen je pad od 18,8%, a kompanija koja realizuje najveći dio eksploatacije ove rude, Rudnik uglja Pljevlja, u istom periodu ostvarila je neto dobit oko 3,34 miliona eura (što je pad u odnosu na dobit od 7 miliona eura ostvarenu u istom periodu prethodne godine)⁷.

U sektoru *prerađivačke industrije* u posmatranom periodu zabilježen je godišnji rast proizvodnje od 4,2%. Pri tome, rast je evidentiran u osam oblasti koje čine 28,0% ukupne industrijske proizvodnje (tabela 1.2). Najveći relativni rast, od više od 200%, ostvaren je u oblasti *proizvodnja metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja* (koja ima učešće u ukupnoj industrijskoj proizvodnji od 0,4%). Međutim, najveći doprinos rastu sektora prerađivačke industrije dalo je povećanje proizvodnje u oblasti *proizvodnja prehrambenih proizvoda* od 16,5% (učešće od 9,6%) u kojoj se bilježi pozitivan trend u poslednjih sedam godina (sa izuzetkom krize 2020. godine). Značajan rast zabilježen je i u oblasti *proizvodnja mašina i opreme na drugom mjestu nepomenute* od 44,0% (učešće od 3,4%). Najmanji relativni rast zabilježen je u oblasti *proizvodnja pića* od 1,4% (učešće od 2,7%). Istovremeno, u šest oblasti prerađivačke industrije zabilježen je pad proizvodnje. Najveći pad od 34,5% zabilježen je u oblasti *proizvodnja osnovnih metala* (a došlo je i do značajnog pada vrijednosti izvoza obojenih metala, odnosno aluminijuma, za 55,3%), a najmanji u oblasti *proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i preparata* od 1,3%.

Tabela 1.2

Godišnje promjene performansi prerađivačke industrije ostvarenih u periodu januar – septembar 2024. godine i učešće segmenta prerađivačke u ukupnoj industriji u 2023. godini		
Oblast industrije/ Period	Indeksi QI-QIII 2024. QI-QIII 2023.	Učešće u ukupnoj industriji 2023. (u %)
PRERAĐIVAČKA INDUSTRIJA	104,2	48,5
Proizvodnja prehrambenih proizvoda	116,5	9,6
Proizvodnja pića	101,4	2,7
Proizvodnja odjevnih predmeta	149,8	0,1
Proizvodi od drveta, plute i sl.	117,7	3,6
Proizvodnja papira i proizvoda od papira	82,2	0,9
Štampanje i umnožavanje audio i video zapisa	66,9	0,2
Proizvodnja hemikalija i hemijskih proizvoda	202,2	0,1
Proizvodnja osnovnih farmaceutskih proizvoda i preparata	98,7	10,0
Proizvodnja proizvoda od gume i plastike	72,4	1,3
Proizvodnja proizvoda od ostalih nemetalnih minerala	107,2	8,1
Proizvodnja osnovnih metala	65,5	7,8
Proizvodnja metalnih proizvoda, osim mašina i uređaja	300,0*	0,4
Proizvodnja mašina i opreme na drugom mjestu nepomenute	144,0	3,4
Proizvodnja namještaja	75,1	0,3

Izvor: MONSTAT

* Obračunat indeks iznad 300.

⁶ Ova djelatnost prema klasifikaciji djelatnosti obuhvata vađenje ruda i kamena u rudnicima, šljunkarama, kamenolomima, solanama itd.

⁷ <https://energetika.news/crna-gora-rudnik-uglja-pljevlja-izvestava-o-smanjenju-profita-u-prvih-devet-meseci-2024-godine/>

1.2.2. Turizam⁸

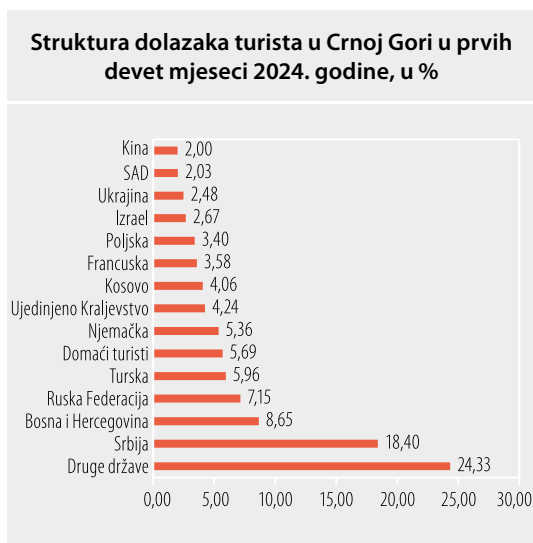
Tokom prvih devet mjeseci evidentiran je pad ukupnih dolazaka i noćenja turista usljed lošijih rezultata koji su zabilježeni u individualnom, odnosno tzv. „privatnom smještaju“. U kolektivnom smještaju, koji obuhvata hotele, odmarališta, pansionere, motele, turistička naselja, hostele i dr, ostvareni su rekordni rezultati.

U posmatranom periodu ove godine Crnu Goru je posjetilo 2,30 miliona turista, što je za 1,06% manje u odnosu na uporedni period prethodne godine (grafikon 1.3). Zabilježen je pad broja dolazaka turista, i to domaćih za 5,01%, a stranih za 0,81%. U kolektivnom smještaju je, pak, ostvaren rast dolazaka od 0,27% u odnosu na isti period prethodne, a za 13,65% u odnosu na pretkriznu 2019. godinu.

U posmatranom periodu, u ukupnoj strukturi dolazaka, najzastupljeniji su bili turisti iz Srbije (18,40%), Bosne i Hercegovine (8,65%), Ruske Federacije (7,15%), Turske (5,96%), Njemačke (5,36%), Ujedinjenog Kraljevstva (4,24%), Kosova (4,06%), Francuske (3,58%), Poljske (3,40%) i Ukrajine (2,48%) (grafikon 1.4). Pad broja dolazaka zabilježen je kod turista iz većine zemalja sa većim učešćem u strukturi ukupnih dolazaka, dok je rast zabilježen kod turista iz Srbije (2,01%), Ujedinjenog Kraljevstva (27,93%) i Turske (91,27%).

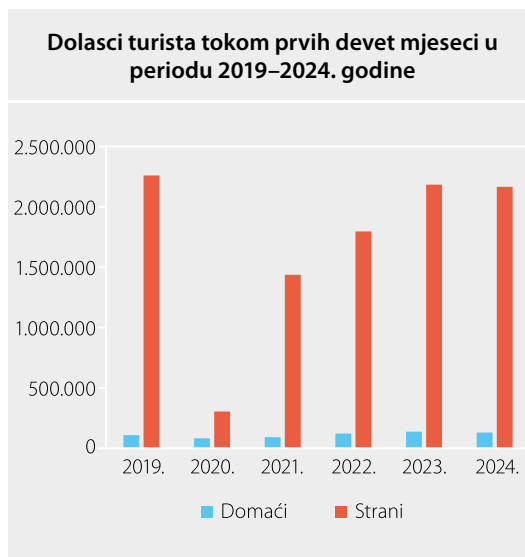
U istom periodu realizovano je 13,85 miliona noćenja odnosno za 5,28% manje nego u uporednom periodu prethodne godine (grafikon 1.5). Pri tome, od ukupnog broja noćenja domaći turisti realizovali su 514.215 noćenja, što predstavlja godišnje smanjenje od 0,60%, dok su strani turisti realizovali 13,34 miliona noćenja, što predstavlja pad od 5,46%.

Grafikon 1.4

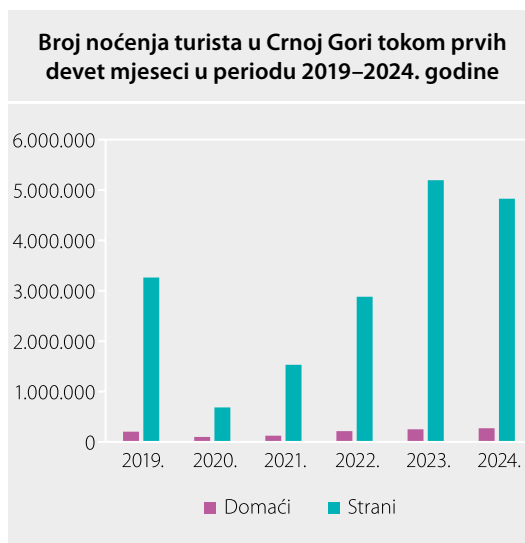
Izvor: MONSTAT

Grafikon 1.3

Izvor: MONSTAT

Grafikon 1.5

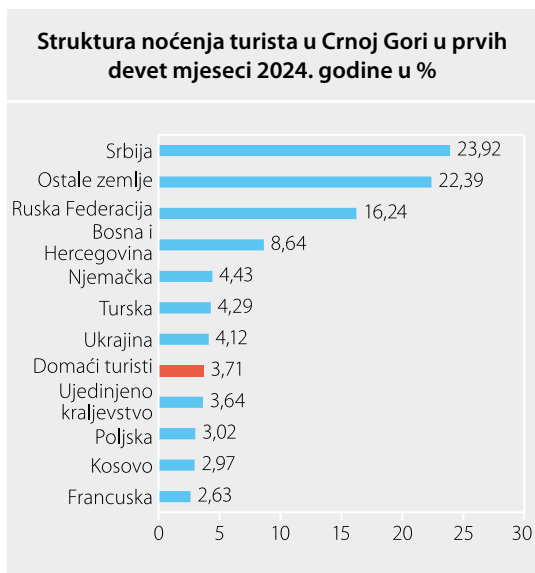

Izvor: MONSTAT

⁸ Preliminarni podaci.

godine, ukupan broj realizovanih noćenja u posmatranom periodu 2024. godine veći je za 3,85%, pri čemu je broj noćenja domaćih turista povećan za 16,51%, a stranih za 3,41%.

Grafikon 1.6

Izvor: MONSTAT

U posmatranom periodu, u ukupnoj strukturi noćenja, najzastupljeniji su bili turisti iz Srbije (23,92%), Ruske Federacije (16,24%), Bosne i Hercegovine (8,64%). Relativno značajno učešće u ovoj strukturi činili su i turisti iz Njemačke, Turske, Ukrajine, Ujedinjenog Kraljevstva, Poljske, Kosova i Francuske, ukupno 25,10%, dok se na ostale zemlje odnosilo 22,39%, a na domaće turiste 3,71% (grafikon 1.6). Najveći doprinos padu noćenja dao je manji broj noćenja turista iz Ruske Federacije 27,98%, Kosova 20,82% i Bosne i Hercegovine 6,29%. Pad je zabilježen kod turista iz većine zemalja sa većim učešćem u strukturi ukupnih dolazaka, dok je rast zabilježen kod turista iz Srbije (3,23%), Ujedinjenog Kraljevstva (28,63%) i Turske (68,53%).

U cilju obezbjeđivanja visokokvalitetnog turizma Vlada Crne Gore, početkom jula, usvojila je Program podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2024. godinu. Podsticajnim mjerama iz Programa se nastoji unaprijediti kvalitet turističke ponude i bolja dostupnost destinacije, poboljšati marketing aktivnosti na privlačenju turista sa novih emitivnih tržišta, a sve u cilju povećanja prihoda u turizmu, produženja turističke sezone, veće popunjenosti smještajnih kapaciteta, veće potrošnje i zaposlenosti u ovom sektoru. Program uključuje pet mjera podrške: Podrška organizovanju manifestacija/festivala; Unapređenje ponude i podizanje kvaliteta usluga u ruralnom turizmu; Razvoj održivih turističkih proizvoda i usluga koji obogaćuju turističku ponudu u kulturnom, sportsko rekreativnom i avanturističkom turizmu; Podrška za razvoj MICE turizma i Podrška za unapređenje organizovanih avionskih dolazaka putem zajedničke marketing kampanje sa turoperatorima.⁹

1.2.3. Šumarstvo

Prema podacima MONSTAT-a, u prvim devet mjeseci tekuće godine proizvedeno je ukupno 112.041 m³ šumskih sortimenata iz državnih šuma¹⁰, što je za 53,8%¹¹ manje nego u uporednom periodu prethod-

⁹ Izvor: 39. Sjednica Vlade Crne Gore, 04. jul 2024. godine

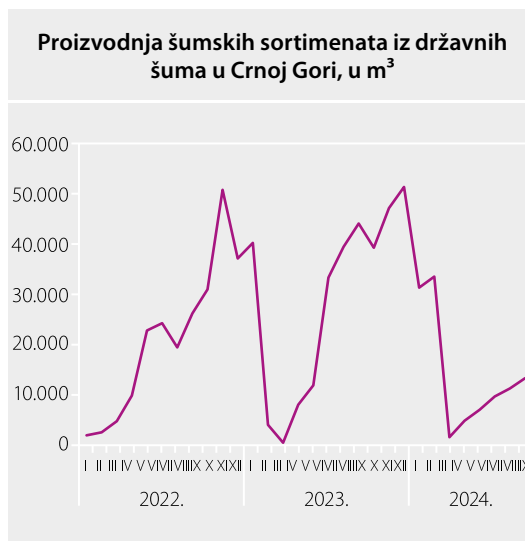
¹⁰ Ukupnu proizvodnju šumskih sortimenata (iz državnih i privatnih šuma) MONSTAT objavljuje na godišnjem nivou, krajem 2025. za 2024. godinu.

¹¹ Iskazano ponderisanim indeksom.

ne godine (grafikon 1.7). U strukturi proizvedenih sortimenata četinari su činili 67,89%, od čega se najveći dio odnosio na proizvodnju trupaca (75,42%), dok je proizvodnja lišćara imala učešće od 32,11% u ukupnoj proizvodnji, od čega se najveći dio odnosio na kategoriju prostorno drvo (48,47%).

Skupština Crne Gore krajem jula usvojila je *Zakon o šumama*¹², kojim se nastoji unaprijediti upravljanje šumama, postizanje održivosti gazdovanja šumama i razvoj drvne industrije u Crnoj Gori. Njime se ukida koncesioni model korišćenja šuma, usklađuje oblast gazdovanja šumama sa Strategijom održivog razvoja Crne Gore do 2030. godine, kao i sa ciljevima Strategije EU za evropske šume do 2030. godine i stvara osnova za realizaciju nove Strategije razvoja šumarstva u Crnoj Gori, čije usvajanje je planirano do kraja ove godine.

Grafikon 1.7

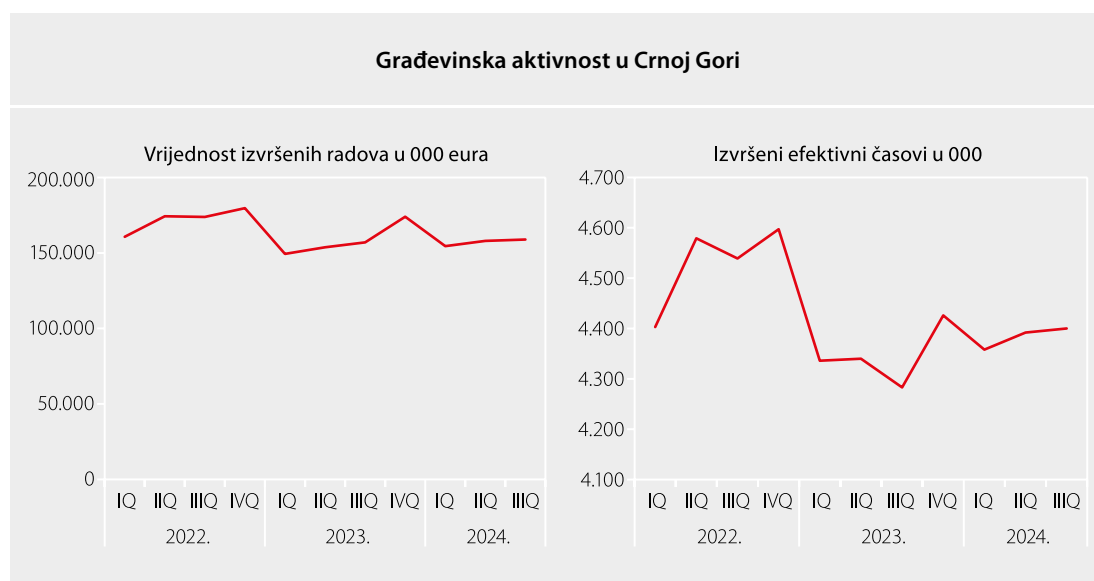

Izvor: MONSTAT

1.2.4. Građevinarstvo

Prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, u prvih devet mjeseci 2024. godine ostvaren je godišnji rast *vrijednosti izvršenih građevinskih radova* (za 2,43%, a iznosila je 471,52 miliona eura) i *građevinskih aktivnosti mjenjenih efektivnim časovima rada ostvarenim na gradilištima* (za 1,47%, a iznosila je 13,15 miliona eura). (grafikon 1.8). Međutim, u posmatranom periodu *vrijednosti novih ugovora na*

Grafikon 1.8

Izvor: MONSTAT

¹² Izvor: Službeni list Crne Gore, br. 077/24 od 05.08.2024. godine

zgradama je smanjena, za 22,43% (a iznosila je 83,77 miliona eura), što je dijelom rezultat i visoke baze iz uporednog perioda prethodne godine, kada je ostvaren najveći iznos u posljednje četiri godine za taj period (108,0 miliona eura). *Vrijednost novih ugovora na ostalim građevinama* smanjena je za 6,87% (iznosila je 112,15 miliona eura).

Boks 1.1 – Planirani infrastrukturni projekti u 2025. godini

Vlada Crne Gore je u Predlogu Zakona o budžetu Crne Gore za 2025. godinu opredijelila značajana sredstava za infrastrukturne projekte čija će realizacija doprinijeti poboljšanju pokazatelja i u sektoru građevinarstva. Neka od njih su: adaptacija željezničke infrastrukture na dionici Bar-Golubovci, projekti putne infrastrukture u drumskom saobraćaju, od kojih je najznačajnija druga dionica autoputa „Mateševo – Andrijevića“, projekata u oblasti zdravstva poput izgradnje Opšte bolnice u Pljevljima i izgradnje Univerzitetskog kliničkog centra u Podgorici, zatim u oblasti obrazovanja poput izgradnje novih vrtića u Podgorici, Baru i Nikšiću, kao i novog objekta OŠ “Vladimir Nazor” u Podgorici i drugih.¹³ Očekuje se da će kroz Plan rasta EU za zemlje Zapadnog Balkana¹⁴, kao novog instrumenta u stimulanju konvergencije ka evropskom razvojnom prosjeku, biti obezbijeđena dodatna sredstva za finansiranje kapitalnih projekata i planiranih strukturnih reformi u ekonomiji.

Slika 1

Najznačajniji projekti u oblasti saobraćajne infrastrukture, zdravstva i obrazovanja – procijenjena vrijednost i planirano u Budžetu za 2025. godinu

Autoput Bar-Boljare, dionica Mateševo - Andrijevića		Rekonstrukcija magistralnog puta M-2 Lepenac-Ribarevina-Poda-Berane		Rekonstrukcija magistralnog puta Plužine-Nikšić-Danilovgrad, dionica Zaborje-Jasenovo polje	
Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025
650.000.000,00	100.016.000,00	34.500.000,00	4.065.000,00	15.220.000,00	2.090.000,00
Rekonstrukcija magistralnog puta M-2 Tivat-Jaz, izgradnja bulevara		Obilaznica Rožaje, II faza		Izgradnja puta Petlja-Veruša-Lopate	
Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025
75.500.000,00	5.001.001,00	33.640.000,00	3.100.000,00	14.200.000,00	3.350.000,00
Izrada projektne dokumentacije za Jadransko-jonski autoput i brze saobraćajnice		Izgradnja bulevara Vojislavljevića sa mostom i kružnim tokom Cetinje – Nikšić		Rekonstrukcija puta R-15 Donji Ulici – R.Crnojevića sa rekonstrukcijom kamenog mosta	
Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025
30.000.000,00	5.000.000,00	30.245.000,00	2.080.000,00	17.500.000,00	1.003.000,00
Izgradnja Zapadne obilaznice Podgorice		Izgradnja Zapadne obilaznice Podgorice			
Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025		
24.480.000,00	3.050.000,00	24.480.000,00	3.050.000,00		

Izvor: Presentacije povodom predstavljanja predloga Budžeta za 2025. godinu

¹³ Više o planiranim projektima u okviru *Prezentacije povodom predstavljanja predloga Budžeta za 2025. godinu* <https://www.gov.me/dokumenta/1185ed99-c58a-463e-81d0-e121f227af2a>

¹⁴ Plan rasta za Zapadni Balkan je finansijski paket Evropske unije vredan šest milijardi eura, koji ima za cilj da se u narednih deset godina udvostruči ekonomski rast u tim državama. Plan se odnosi na period 2024-2027. godina. Dvije milijarde eura biće obezbeđene kroz grantove odnosno bespovratnu pomoć, a četiri milijarde eura u obliku zajmova sa povoljnim kamatnim stopama. Detaljnije na https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/document/download/4aca21bb-46f2-4751-ab78-3e02f4a02033_en?filename=NewGrowthPlan-WB_MNG.pdf&prefLang=fr

Slika 1

Najznačajniji projekti u oblasti saobraćajne infrastrukture, zdravstva i obrazovanja – procijenjena vrijednost i planirano u Budžetu za 2025. godinu - nastavak

Izgradnja Opšte bolnice u Pljevljima		Rekonstrukcija postojećeg objekta bolnice u Bijelom Polju		Adaptacija i rekonstrukcija Klinike za anesteziiju, reanimaciju i terapiju bola KCCG	
Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025
40.000.000,00	2.000.001,00	15.000.000,00	105.000,00	1.220.000,00	501.000,00
Dom Zdravlja u City kvartu, Podgorica		Izgradnja Klinike infektivne bolesti i Klinike za dermatovenerologiju KCCG		Adaptacija prostorija u OB Bar za potrebe programa BabyFriendly	
Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025
21.000.000,00	455.000,00	9.205.000,00	590.002,00	730.000,00	502.000,00
Centar PET CT sa Klinikom za hematologiju		Izgradnja Univerzitetskog kliničkog centra u Podgorici		Adaptacija dječijeg dispanzera DZ Nikšić	
Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025
15.000.000,00	125.007,00	199.000.000,00	1.000.000,00	600.000,00	501.000,00
Izgradnja vrtića u Baru		Adaptacija i opremanje tri operacione sale u Opštoj Bolnici Bijelo Polje		Izgradnja paviljona u sastavu OŠ "Oktoih", Podgorica	
Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025
7.200.000,00	510.002,00	1.530.000,00	600.000,00	2.000.000,00	1.520.000,00
Izgradnja vrtića u City kvartu, Podgorica		Izgradnja osnovne škole i dječijeg vrtića u Radovićima, Tivat		Izgradnja fiskulturne sale za OŠ „Mrkojevići“ u Pečuricama, Bar	
Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025
7.000.000,00	105.002,00	5.760.000,00	1.005.000,00	1.550.000,00	1.010.000,00
Izgradnja novog objekta OŠ "Vladimir Nazor" Masline Podgorica		Dogradnja Arhitektonskog fakulteta u Podgorici		Adaptacija sistema grijanja u školskim objektima	
Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025	Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025
7.100.000,00	1.005.000,00	5.600.000,00	510.001,00	1.235.000,00	500.000,00
		Izgradnja fiskulturne sale Fakulteta za Sport i fizičko vaspitanje u Nikšiću			
		Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025		
		3.000.000,00	510.000,00		
		Izgradnja novog vrtića u Nikšiću			
		Procijenjena vrijednost	Budžet za 2025		
		2.050.000,00	420.000,00		

Izvor: Prezentacije povodom predavljanja predloga Budžeta za 2025. godinu

1.2.5. Saobraćaj

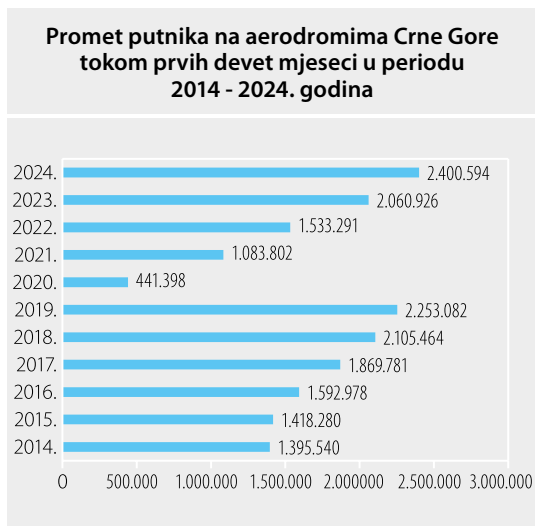
U prvih devet mjeseci 2024. godine, u odnosu na uporedni period prethodne godine, zabilježeni su pozitivni pokazatelji kod većine vidova saobraćaja. Najveći rast zabilježen je kod prometa putnika i robe na aerodromina (sa prometom putnika većim i od uporednog perioda pretkrizne 2019. godine). Crna Gora je, sa stanovišta razvoja turizma, dominantno avio destinacija, međutim, od velikog značaja za razvoj turizma, kao i prometa roba i usluga, su i planirana ulaganja u poboljšanje i razvoj drumskog i željezničkog saobraćaja. Od najznačajnijih projekata u drumskom saobraćaju je nastavak izgradnje autoputa Bar-Boljari (za dionicu Mateševo-Andrijevića opredijeljeno je oko 100 miliona eura u Budžetu za 2025. godinu). U cilju unapređenja stanja željezničke infrastukture i njene modernizacije i prilagođavanja zahtjevima transevropskog željezničkog sistema, Vlada Crne Gore je u julu usvojila *Nacionalni program željezničke infrastrukture za period od 2024. do 2026. godine*, koji obuhvata fazu rekonstrukcije i fazu modernizacije. U fazi rekonstrukcije cilj je otklanjanje „uskih grla“ (uz prevazilaženje problema dotrajlosti i skromne funkcionalne sposobnosti infrastrukturnih podsistema). U fazi modernizacije cilj je da željeznički transportni sistem u Crnoj Gori bude kompatibilan sa transpor-

Grafikon 1.9

Izvor: MONSTAT

Grafikon 1.10

Izvor: MONSTAT

tnim sistemom Evropske unije (očekuje se bolja povezanost sa mrežom panevropskih koridora i privlačenje robnih i saobraćajnih tokova u regionu, kao i veće valorizacije potencijala Luke Bar).¹⁵

Prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, u periodu januar – septembar 2024. godine, u željezničkom saobraćaju, u posmatranom periodu prevezeno je 3,54%¹⁶ više putnika na godišnjem nivou, dok je prevoz robe bio manji za 6,76%¹⁷. U drumskom saobraćaju, u istom periodu, prevoz putnika je porastao za 8,87%¹⁸, dok je prevoz robe bio veći za 6,41%¹⁹.

U oblasti avio saobraćaja u posmatranom periodu prevezeno je ukupno 2,40 miliona putnika što predstavlja godišnji rast od blizu 340 hiljada putnika, odnosno za 16,48%, a ujedno i najveći broj prevezenih putnika u uporednom desetogodišnjem periodu (grafikon 1.10). Godišnji rast je zabilježen na oba aerodroma, na aerodromu Podgorica za 7,51%, a na aerodromu Tivat za 32,41%. Najveći promet putnika realizovan je iz Srbije, Turske, Velike Britanije, Poljske i Njemačke, što velikim dijelom korespondira s podacima o državama sa najvećim učešćem u broju dolazaka stranih turista u Crnu Goru. Što se tiče prometa robe na aerodromima, tokom prvih devet mjeseci tekuće godine evidentiran je godišnji rast od 13,17%, u iznosu od 507 tona.

Ukupni promet robe u lukama iznosio je 1,87 miliona tona, što predstavlja godišnji rast od 10,87%. Od ovog iznosa, na izvoz se odnosilo 61,09%, a na uvoz 38,91%. Prema podacima MONSTAT-a, izvoz robe iz crnogorskih luka, izraženo u tonama, povećan je u ovom periodu za 22,05%, i to najviše zbog rasta izvoza u Kinu, Singapur, Italiju i Tursku. Uvoz robe u crnogorskim lukama, izražen u tonama, smanjen za 3,06%, najviše zbog manjeg uvoza iz Hrvatske i Egipta.

¹⁵ Izvor: 41. Sjednica Vlade Crne Gore, 18. jul 2024. godine

¹⁶ Izraženo preko broja prevezenih putnika u hiljadama, a preko putničkih kilometara povećanje od 5,23%.

¹⁷ Izraženo preko hiljada tona, a izraženo tonskim kilometrima smanjenje je iznosilo 14,21%.

¹⁸ Izraženo preko broja prevezenih putnika, a preko putničkih km rast prevoza putnika od 11,48%.

¹⁹ Izraženo preko prevezene robe u hiljadama tona, a preko tonskih km pad prevoza robe od 0,52%.

Boks 1.2 – Strane filijale u Crnoj Gori

Tokom 2023. godine zabilježeno je povećanje broja stranih filijala²⁰ u Crnoj Gori, kao i drugih parametara njihovog poslovanja u odnosu na prethodnu godinu. Iako je istraživanjem MONSTAT-a u 2023. godini bio obuhvaćen za samo 1 pp veći procenat od ukupnog broja stranih filijala (98%) nego u prethodnoj godini, njihov broj (851) ukazuje na značajan rast ukupnog broja stranih filijala u odnosu na prethodnu godinu, kad je istom vrstom istraživanja bilo obuhvaćeno 97% (685) ukupnog broja stranih filijala (izvještaj o ovom istraživanju ne navodi ukupan broj stranih filijala).

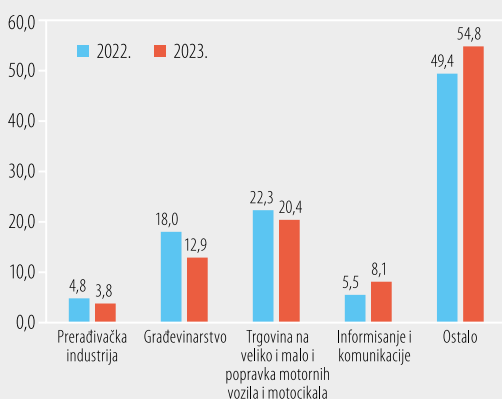
To je dovelo do blagog rasta učešća (istraživanjem MONSTAT-a obuhvaćenog) broja stranih filijala u ukupnom broju poslovnih subjekata u Crnoj Gori (za 0,3 pp, na 2,4%), u ukupnoj dodatoj vrijednosti (za 0,2 pp, na 13,7%), u ukupnoj vrijednosti proizvodnje (za 0,9 pp, na 15,6%), kao i u ukupnom prometu (za 2,0 pp, na 22,2%). Posmatrano po grupama zemalja, u ukupnom broju stranih filijala, primjetan je rast učešća filijala iz zemalja koje nijesu članice EU (za 8,7 pp, na 75,7%).

Najveće učešće u ukupnom broju stranih filijala (42,2%) u 2023. godini imale su filijale iz pet zemalja (Srbije, Turske, Bosne i Hercegovine, Slovenije i Velike Britanije). Sve ove zemlje pojedinačno, pa time i grupno, bilježe godišnji rast broja filijala od 82%, a značajan je i rast koji bilježe ostale zemlje (za 71%). Najveći broj stranih filijala u 2023. godini (kao i u prethodnoj) bio je u većinskom vlasništvu pravnih, odnosno fizičkih lica iz Srbije (179 ili 21%). Broj stranih filijala koje su u vlasništvu pravnih i/ili fizičkih lica iz Turske bio je drugi najveći po redu (83), a ujedno bilježi i najveći godišnji rast (za 25 filijala), dok drugi po redu najveći rast broja (17) bilježe filijale čiji su vlasnici lica iz Srbije.

Shodno najvećem procentualnom udjelu u broju stranih filijala, strane filijale u vlasništvu lica iz Srbije bilježe i najveće učešće u svim posmatranim parametrima poslovanja u 2023. godini; u vrijednosti prometa (28%), u vrijednosti proizvodnje (25%), u međufaznoj potrošnji (21%) i u dodatoj vrijednosti

Grafikon 1

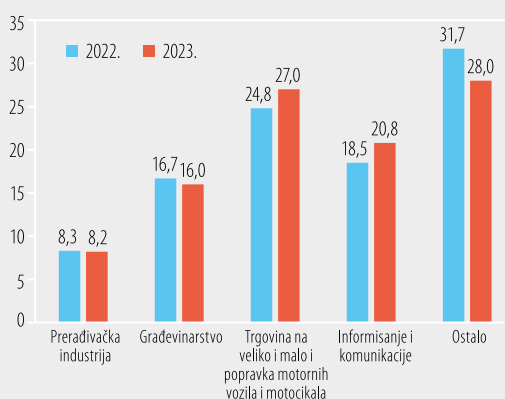
Struktura broja stranih filijala po proizvodnim sektorima u 2023. godini

Izvor: Monstat

Grafikon 2

Struktura ukupne vrijednosti proizvodnje stranih filijala po proizvodnim sektorima u 2023. godini

Izvor: Monstat

²⁰ Poslovni subjekti koji su rezidenti u Crnoj Gori, a pod kontrolom su stranih poslovnih subjekata (pravnih i/ili fizičkih lica). Posmatrani su poslovni subjekti u kojima je učešće stranog kapitala (jedne ili više zemalja) u ukupnom kapitalu 50% i više. Za ostala metodološka pojašnjenja vidjeti:

https://monstat.org/uploads/files/statistika%20stranih%20filijala/2023/Statistika_stranih_filijala_-_IFATS_2023.pdf

(25%). Na drugom mjestu po veličini učešća u ovim parametrima u 2023. godini (između 8% i 12%) nalazi se Švajcarska, uprkos relativno manjem broju preduzeća (21) u odnosu na Srbiju, odnosno Tursku.

Posmatrano po sektorima proizvodnje, u 2023. godini godišnji pad učešća u ukupnom broju stranih filijala i u njihovoj ukupnoj vrijednosti proizvodnje bilježe sektori prerađivačke industrije i građevinarstva (grafikoni 1 i 2). Sektor trgovina na veliko i malo i popravka motornih vozila i motocikala bilježi smanjenje broja stranih filijala, ali istovremeno i blagi rast učešća u vrijednosti proizvodnje. Sektor informisanje i komunikacije bilježi rast učešća po oba ova parametra. Ostali sektori bilježe rast učešća u broju, ali smanjenje učešća u vrijednosti proizvodnje.

1.3. Cijene

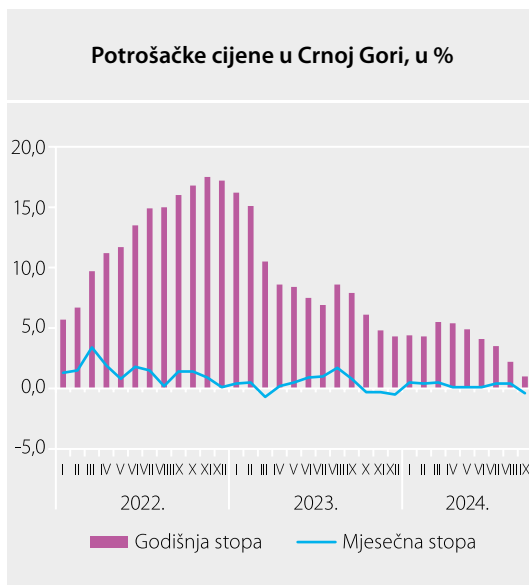
Tokom prvih devet mjeseci 2024. godine, kako na globalnom nivou, tako i u Crnoj Gori, nastavljen je trend usporavanja inflacije iz prethodne godine. Prema oktobarskim prognozama MMF-a²¹, prosječna inflacija na globalnom nivou će u ovoj godini iznositi 5,8% (pad sa 6,7% u 2023. godini), dok će prema novembarskim prognozama Evropske Komisije²² godišnja prosječna stopa inflacije u EU iznositi 2,6% (pad sa 6,4% u 2023. godini) i da će se tokom 2025. dodatno smanjivati na 2,4%.

U Crnoj Gori, prema podacima MONSTAT-a, u prvih devet mjeseci tekuće godine u odnosu na isti period prethodne godine, potrošačke cijene u prosjeku su bile više za 3,9%, dok su cijene u septembru u odnosu na isti mjesec prethodne godine bile više u prosjeku za 1,0%, što je ispod nivoa godišnje inflacije zabilježene u Eurozoni (1,7%) i EU (2,1%).

U septembru, u odnosu na decembar 2023. godine, zabilježen je rast potrošačkih cijena u prosjeku za 2,1%. Tome je najviše doprinio rast cijena u kategorijama *hrana i bezalkoholna pića* 1,3%, *stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva* 3,5% i *hoteli i restorani* 10,3% (tabela 1.3).

U septembru tekuće u odnosu na decembar 2023. godine rast su zabilježile cijene u jedanaest od ukupno dvanaest kategorija u okviru potrošačke korpe, koje čine njenih 92,32% (tabela 1.3). Najveći doprinos rastu (0,54 pp) dalo je povećanje cijena u kategoriji *restorani i hoteli* od 10,3%, najviše zbog rasta usluga smještaja od 16,6%. Zatim u kategoriji *hrana i bezalkoholna pića* od 1,3%, najviše kao rezultat povećanja cijena voća od 17,2%, bezalkoholnih pića od 8,8%, ulja i masti od 6,1% i mesa od 3,2%. Značajan doprinos (0,49pp) dalo je i povećanje cijena u kategoriji *stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva* od 3,5%,

Grafikon 1.11

Izvor: MONSTAT

²¹ Izvor: IMF- *World Economic Outlook*, oktobar 2024. godine

²² Izvor: Evropska Komisija – *Autumn 2024 Economic Forecast*, novembar 2024. godine

najviše kao rezultat povećanja cijena električne energije od 2,9% i snabdijevanja vodom od 8,0%. Do povećanja cijena električne energije došlo je zbog odluke Elektroprivrede Crne Gore koja je usvojena sredinom decembra prethodne godine, a kojom je definisano povećanje cijena električne enerije za domaće potrošače od januara tekuće godine. Povećanje cijena vode rezultat je primjene novog cjenovnika izrađenog po Metodologiji za utvrđivanje cijena regulisanih komunalnih djelatnosti koju je propisala Regulatorna agencija za energetiku²³. U posmatranom periodu zabilježen je rast cijena i u kategorijama: komunikacije 7,4%, namještaj, oprema za domaćinstvo i rutinsko održavanje stana 3,8%, ostala dobra i usluge 3,7%, rekreacija i kultura 2,7%, zdravlje 1,7%, alkoholna pića i duvan 1,4%, obrazovanje 0,9% i prevoz 0,3%. Pad cijena u septembru tekuće u odnosu na decembar 2023. godine zabilježen je samo u kategoriji odjeća i obuća od 4,2%.

Tabela 1.3

Stopa rasta i doprinos pojedinih kategorija u ukupnoj inflaciji ²⁴ u Crnoj Gori				
	Ponderi	IX 24./ XII 23.	Stopa	Doprinos
UKUPNO	1000,0	102,1	2,1	2,1
Hrana i bezalkoholna pica	360,6	101,3	1,3	0,5
Alkoholna pića i duvan	39,1	101,4	1,4	0,1
Odjeća i obuća	76,8	95,8	-4,2	-0,3
Stanovanje, voda, struja, gas i druga goriva	141,5	103,5	3,5	0,5
Namještaj, oprema za domaćinstvo i rutinsko održavanje stana	44,2	103,8	3,8	0,2
Zdravlje	38,4	101,7	1,7	0,1
Prevoz	112,6	100,3	0,3	0,0
Komunikacije	42,5	107,4	7,4	0,3
Rekreacija i kultura	30,2	102,7	2,7	0,1
Obrazovanje	17,7	100,9	0,9	0,0
Restorani i hoteli	52,5	110,3	10,3	0,5
Ostala dobra i usluge	43,8	103,7	3,7	0,2

Izvor: MONSTAT i kalkulacije CBCG

Boks 1.3 – Privremene mjere za ograničavanje cijena proizvoda od posebnog značaja za život i zdravlje ljudi

U cilju smanjenja inflacije u određenim kategorijama i zaštite ranjive kategorije kupaca, sa nižim primanjima, krajem marta Vlada Crne Gore je usvojila Odluku o izmjenama i dopuni Odluke o privremenim mjerama za ograničavanje cijena proizvoda od posebnog značaja za život i zdravlje ljudi i listi proizvoda. Odluka je podrazumijevala ograničavanje trgovačke marže za 43 proizvoda trgovcima na veliko i na malo od 5% do 15% (preko 500 artikala, kada se imaju u vidu različite gramaže i proizvođači) i važila je do 31. maja, nakon čega je sa usvojenim izmjenama Odluke (poseban akcenat stavljen je na proizvode domaćih proizvođača) produženo njeno važenje do kraja juna. Zbog rasta cijena osnovnih

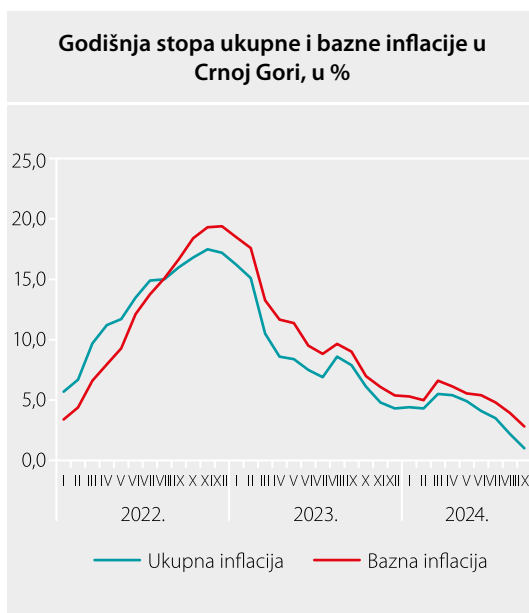
²³ Detaljnije na linku <https://vikpg.me/me/korisnici/cjenovnik.html>

²⁴ Napominjemo da se i pored indeksnih promjena, doprinos učešća pojedinih kategorija zbog ponderacione strukture, evidentira tek na drugoj, odnosno trećoj decimali.

prehrambenih proizvoda krajem jula je ponovo usvojena Odluka²⁵ kojom su ograničene maksimalne marže u iznosima do 5% u veleprodaji i do 7% u maloprodaji za pšenično bračno (tip 400 i 500), šećer, suncokretovo ulje i kuhinjsku so. Krajem avgusta Odluka je dopunjena²⁶, uz ograničenje marži na 66 proizvoda (oko 1000 artikala), sa izuzetkom malih trgovina i važi do 31. januara 2025. godine.

Godišnja stopa bazne inflacije u septembru iznosila je 2,8% i bila je viša za 1,8 pp od ukupne godišnje inflacije²⁷. Ovo je rezultat rasta cijena gotovo svih grupa prehrambenih proizvoda koji se ne isključuju, kao i cijena ostalih grupa proizvoda koje određuju baznu inflaciju na godišnjem nivou. Tokom svih devet mjeseci godišnja stopa bazne inflacije bila je viša od ukupne inflacije (grafikon 1.12). Najveći raspon između ukupne godišnje i bazne inflacije evidentiran je u septembru 2024. godine usljed promje-

Grafikon 1.12

Izvor: MONSTAT i kalkulacije CBCG

na cijena određenih proizvoda koji se uključuju u obračun ukupne godišnje, ali se ne uključuju u obračun bazne inflacije (npr. cijene pojedinih poljoprivrednih proizvoda, električne energije, duvana, goriva i maziva i sl.).

Ukupna godišnja inflacija u septembru ove godine iznosila je 1,0%. Najveći pozitivan doprinos (0,60 pp) dao je rast cijena u kategoriji *stanovanja, voda, struja, gas i druga goriva*, koji je iznosio 4,3%. Cijene u ovoj i u kategorijama *restorani i hoteli* (sa rastom 6,4%) i *komunikacije* (sa rastom 7,4%) dale su najveći doprinos rastu godišnje inflacije u Crnoj Gori u septembru.

Usporavanje inflacije evidentirano je u mnogim državama regiona i EU. Najveća godišnja stopa potrošačkih cijena u septembru 2024. godine od država regiona zabilježena u Srbiji 4,2%, zatim Sjevernoj Makedoniji 2,6%, Albaniji 1,9%, dok je u Bosni i Hercegovini iznosila 0,8% (grafikon 1.13).

Godišnja stopa inflacije zabilježena u EU, mjerena harmonizovanim indeksom potrošačkih cijena²⁸ iznosila je 2,1% u septembru 2024. godine. Od zemalja članica EU, najveća godišnja stopa je evidentirana u Rumuniji 4,8%, a najniža u Irskoj 0%. U eurozoni godišnja inflacija, mjerena ovim indeksom, iznosila je 1,7%, i bila je za 1,2 pp niža od godišnje stope iz decembra 2023. godine, a najveći doprinos od 1,76 pp i 0,47 pp dao je godišnji rast cijena usluga 3,9%, odnosno hrane, alkohola i duvana 2,4%.

²⁵ Izvor: Službeni list Crne Gore br. 070/24 od 22. jul 2024. godine

²⁶ Izvor: Službeni list Crne Gore br. 083/24 od 29.08.2024. godine

²⁷ Bazna inflacija koristi se kao indikator trenda dugoročne ili buduće stope inflacije odnosno omogućava razlikovanje između privremenih cijenovnih šokova i dugoročne inflacije. Ukupna godišnja inflacija je pokazatelj prosječne promjene cijena svih proizvoda i usluga koje domaćinstva koriste u svrhu potrošnje. Opširnije u okviru metodologije. https://www.cbcg.me/slike_i_fajlovi/fajlovi/publikacije/radne_studije/obracun_bazicne_stope_inflacije.pdf

²⁸ Harmonizovani indeks potrošačkih cijena (HICP) je osnova za komparativna mjerenja inflacije u Evropi, kao i za procjenu stabilnosti monetarne vrijednosti u eurozoni. Svaka zemlja članica EU je obavezna da proizvodi HICP indeks.

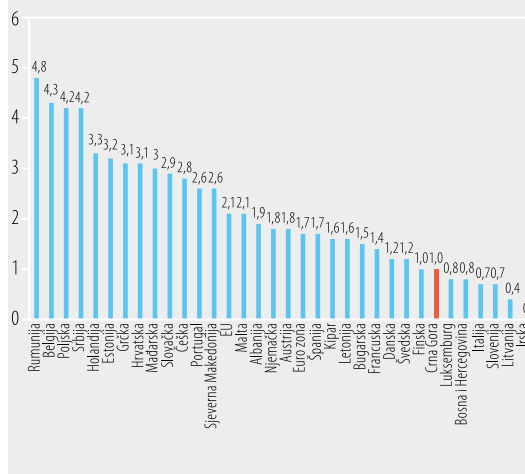
Evropska Komisija je u novembarskom izvještaju²⁹ prognozirala stopu inflacije u eurozoni od 2,4% u 2024. godini i 2,1% u 2025. godini.

Tokom prvih devet mjeseci tekuće godine zabilježen je blagi rast prosječne cijene nafte u odnosu na uporedni period prethodne godine. Prosječna cijena sirove nafte u posmatranom periodu bila je 82,66 USD/barel, odnosno 0,63% više u odnosu na cijenu iz istog perioda prethodne godine. U aprilu je zabilježena najviša cijena (89,89 USD/barel) od oktobra 2023. godine, usljed zabrinutosti od eskalacije sukoba na Bliskom istoku i odluke pojedinih država članica OPEC+ o produženju dobrovoljnog smanjenja proizvodnje nafte. Prosječna cijena sirove nafte smanjena je u avgustu i septembru, najviše pod utjecajem usporavanja rasta ekonomije Kine, koja je najveća svjetska uvoznica nafte, i zabrinutosti trgovaca da će sporiji rast najvećih svjetskih ekonomija oslabiti tražnju za ovim energentom. U septembru cijena sirove nafte je iznosila je 74,26 USD/barel (benchmark North Sea Dated), što je najniži nivo od decembra 2021. godine. Cijena referentne korpe OPEC-a u prvih devet mjeseci tekuće godine, u prosjeku, iznosila je 81,98 USD/barel, što je za 0,30% niže u odnosu na prosječnu cijenu iz istog perioda prethodne godine. Prema izvještaju Svjetske banke iz oktobra 2024. godine³⁰ predviđa se neznatno smanjenje prosječne cijene sirove nafte na 80 USD/barel, dok za 2025. godinu predviđaju značajniji pad cijena na prosječno 73 USD/barelu. Očekuje se da će globalna ponuda nafte 2025. godine dostići približno 105 miliona barela dnevno (mb/d) 2025. godine i da će premašiti potražnju za prosečno 1,2 mb/d. Povećanje se očekuje najviše u Brazilu, Kanadi, Gvajani i SAD-u, dok će proizvodnja zemalja OPEC+ ostvariti samo blagi rast, što će se sveukupno odraziti na predviđeno smanjenje cijene.

Cijene proizvođača industrijskih proizvoda u septembru tekuće godine u odnosu na decembar prethodne godine zabilježile su rast od 0,2%. Rast cijena je evidentiran u sektoru prerađivačke industrije od 2,1%, dok je u sektoru vađenje ruda i kamena zabilježen pad od 4,9%. U sektoru snab-

Grafikon 1.13

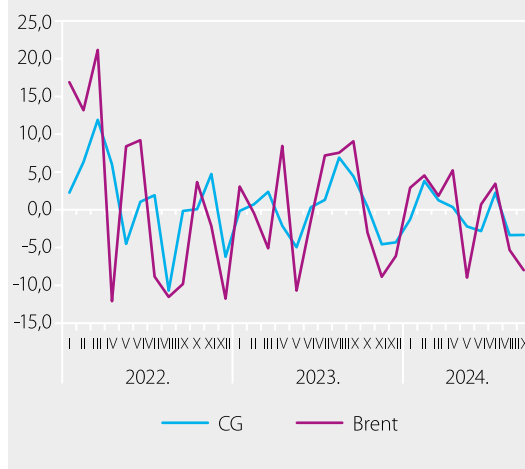
Godišnja stopa inflacije u izabranim državama Evrope septembar 2024. godine, u %

Izvor: Nacionalni zavodi za statistiku (CPI zemalja regiona) i Eurostat (HICP zemalja EU)

Grafikon 1.14

Mjesečno kretanje cijene goriva i maziva u Crnoj Gori i cijene nafte OPEC-a*, u %

Izvor: MONSTAT i OPEC Montly Oil Market Reports (*North Sea Dated)

²⁹ Izvor: European Commission - Autumn 2024 Economic Forecast: A gradual rebound in an adverse environment, novembar 2024. godine

³⁰ Svjetska banka – Commodity Markets Outlook - October 2024

dijevanje električnom energijom, gasom i parom cijene su ostale nepromijenjene. Na godišnjem nivou cijene proizvođača industrijskih proizvoda u septembru su zabilježile rast od 2,3%.

U prvih devet mjeseci 2024. godine evidentiran je godišnji rast u oblasti unutrašnje trgovine na malo od 6,4%, izraženo u stalnim cijenama (9,6% u tekućim cijenama) kao rezultat rasta tražnje.

1.4. Tržište rada

Na tržištu rada tokom prvih devet mjeseci nastavljen je trend pozitivnih rezultata iz prethodnog perioda. Zabilježen je rast broja zaposlenih i zarada, kao i pad broja nezaposlenih.

Grafikon 1.15

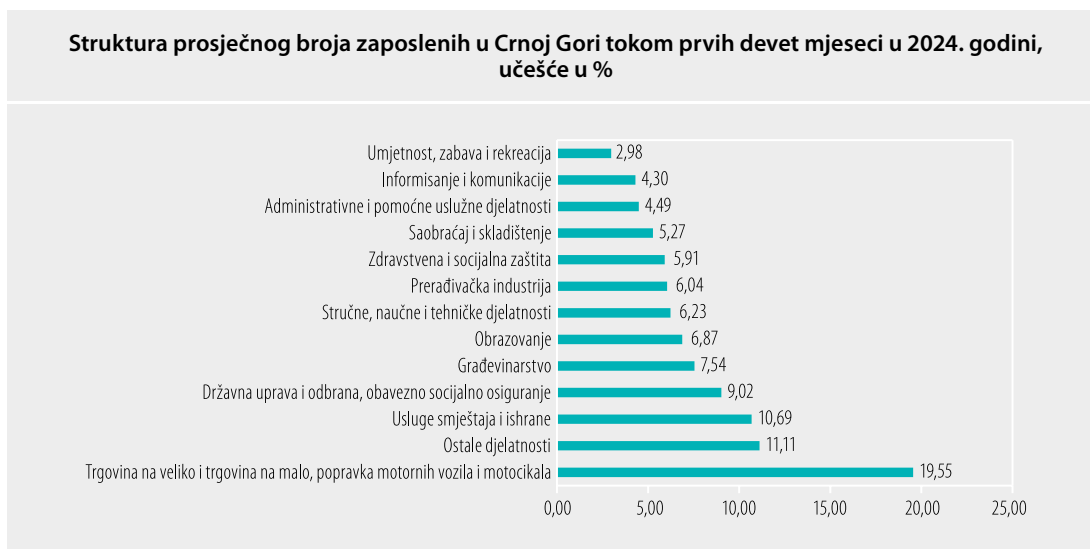
Izvor: MONSTAT

Zaposlenost

Prosječan broj zaposlenih u posmatranom periodu iznosio je 257.304, što predstavlja rast od 5,59% na godišnjem nivou. Povećanje broja zaposlenih zabilježeno je u skoro svim sektorima (sa izuzetkom sektora informisanja i komunikacija u kojem je zabilježen neznatan pad od 0,10%). Najveći rast zabilježen je u sektorima poslovanje s nekretninama 12,36% i građevinarstvo 12,10%, a najmanji u sektorima državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje 0,42% i administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti 2,10%. Ukupan broj zaposlenih u septembru tekuće godine iznosio je 258.102, što predstavlja godišnji rast od 3,72%.

Posmatrajući strukturu zaposlenih (grafikon 1.16), uočava se da je u ovom periodu najviše zaposlenih bilo u sektoru trgovina na veliko i trgovina na malo, popravka motornih vozila i motocikala

Grafikon 1.16

Izvor: MONSTAT

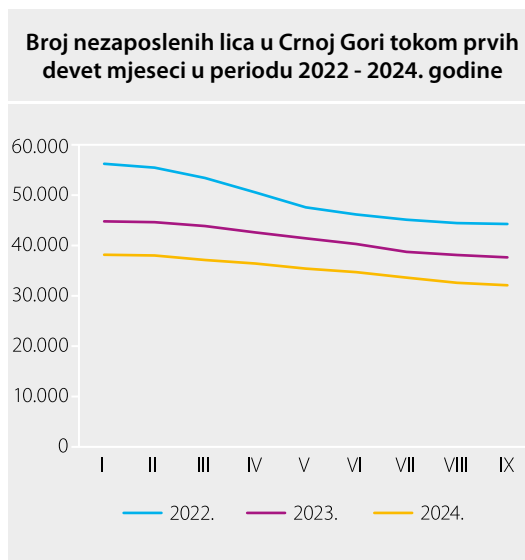
vina na malo, popravka motornih vozila i motocikala (19,55%), usluge smještaja i ishrane (10,69%), državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje (9,02%), građevinarstvo (7,54%), obrazovanje (6,87%), stručne, naučne i tehničke djelatnosti (6,23%) i prerađivačka industrija (6,04%).

Vlada je usvojila *Plan implementacije programa „Garancija za mlade“ 2024-2026.*³¹ koji se primjenjuje u državama članicama Evropske unije od 2013. godine, a nastao je kao oblik podrške mladima čiji je položaj znatno pogoršan na tržištu rada, kao posljedica finansijske krize iz 2008. godine. Glavni princip programa je da svaka mlada osoba u roku od četiri mjeseca nakon što napusti obrazovanje ili osposobljavanje ili postane nezaposleno lice, dobije kvalitetnu ponudu za posao, pripravništvo, dalje usavršavanje ili nastavak obrazovanja. Ovim Planom će se omogućiti da sredstva iz Operativnog programa za zapošljavanje i socijalnu politiku 2024 – 2027 budu dostupna za korišćenje, i obezbijediti uslovi za početak realizacije Pilot faze programa „Garancija za mlade“ koja je predviđena za period 2025-2026. godine.

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG) na kraju septembra 2024. godine bilo je 32.099 nezaposlenih lica (grafikon 1.17), što je najniži broj nezaposlenih lica od jula 2015. godine. Broj registrovanih nezaposlenih lica u prvih devet mjeseci tekuće godine u prosjeku je iznosio 35.351 što je za 14,49% manje na godišnjem nivou. Posmatrajući strukturu nezaposlenih prema dužini traženja zaposlenja, prema podacima ZZZCG, zaposlenje preko tri godine traži 19.558 lica ili 60,93% od ukupnog broja nezaposlenih na evidenciji Zavoda.

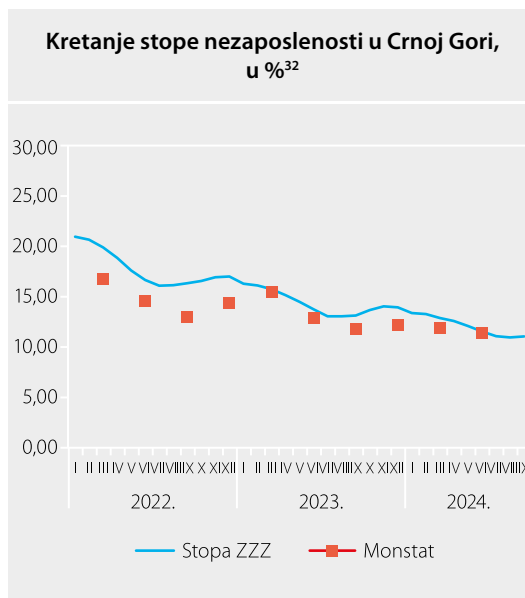
Registrovana stopa nezaposlenosti, prema podacima ZZZCG, u septembru 2024. godine iznosila je 11,06%³³ i manja je za 2,08 pp³⁴ u odnosu na isti mjesec prethodne godine (u avgustu je stopa nezaposlenosti iznosila 10,96% što je najniži nivo od oktobra 2009. godine). Drugu stopu nezaposlenosti objavljuje MONSTAT na kvartalnom ni-

Grafikon 1.17

Izvor: Zavod za zapošljavanje Crne Gore

Grafikon 1.18

Izvor: MONSTAT i ZZZCG

³¹ Izvor: 41. Sjednica Vlade Crne Gore, 18. jul 2024. godine

³² U trenutku pisanja izvještaja nisu bili raspoloživi podaci o stopi nezaposlenosti na osnovu Ankete o radnoj snazi za Q3 2024. godine.

³³ Stopu registrovane nezaposlenosti izračunava ZZZCG i predstavlja odnos broja registrovanih nezaposlenih lica sa evidencije ZZZCG i aktivnog stanovništva (registrovani zaposleni+ registrovani nezaposleni).

³⁴ ZZZCG revidirao stope nezaposlenosti za 2023. godinu.

vou, a na osnovu Ankete o radnoj snazi koja je usaglašena sa preporukama Eurostat-a. Kretanje ove dvije stope prikazano je na grafikonu 1.18, a više o metodologijama obračuna obje stope može se naći na linku sadržanom u fusnoti³⁵.

Zarade

U prvih devet mjeseci 2024. godine, prema podacima MONSTAT-a, prosječna bruto zarada u Crnoj Gori iznosila je 1.052 eura, dok je prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila 840 eura, i u odnosu na uporedni period prethodne godine porasle su za 7,46%, odnosno 6,73%.

Shodno *Zakonu o izmjenama i dopuni Zakona o radu*³⁶, od 1. oktobra 2024. godine minimalna neto zarada iznosi od 600 eura za zaposlene na radnim mjestima do V nivoa kvalifikacije obrazovanja, odnosno 800 eura za zaposlene na radnim mjestima sa VI i višim nivoom kvalifikacije obrazovanja. Ovim izmjenama Zakon se usklađuje sa Fiskalnom strategijom Crne Gore za period 2024 - 2027. godine, kojom se predviđa smanjenje troškova za poslodavce kroz niže poresko opterećenje na zarade i povećanje minimalne i prosječne zarade u Crnoj Gori, kao ključnih mjera za poboljšanje standarda građana.

Najveće zarade bez poreza i doprinosa zabilježene su u sektoru *finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja* (1.312 eura) i *snabdijevanja električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija* (1.222 eura), dok najmanju zaradu bilježe zaposleni u sektoru *administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti* (673 eura) i u sektoru *prerađivačke industrije* (674) (tabela 1.4). Rast zarada bez poreza i doprinosa zabilježen je u svim sektorima. Najveći rast ostvaren je u sektoru *snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama* 17,70%, *stučne, naučne i tehničke djelatnosti* 13,67%, zatim *ostale uslužne djelatnosti* 12,97%, *usluge smještaja i ishrane* 11,22%, dok je najmanji rast zarada zabilježen je u sektoru *snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija* 0,33%.

³⁵ Priručnik o načinu utvrđivanja anketne i registrovane stope nezaposlenosti
[http://monstat.org/userfiles/file/zarade/Prirucnik%20nezaposlenosti%20u%20CG 20 3 2015%20\(1\).pdf](http://monstat.org/userfiles/file/zarade/Prirucnik%20nezaposlenosti%20u%20CG%203%202015%20(1).pdf)

³⁶ Izvor : Službeni list Crne Gore, br. 086/24 od 10. septembra 2024. godine

Tabela 1.4

Prosječna zarada bez poreza i doprinosa po sektorima u Crnoj Gori, u eurima			
	Zarade bez poreza i doprinosa		Indeks
	Ø I – IX 2023.	Ø I – IX 2024.	$\frac{\text{Ø I – IX 2024.}}{\text{Ø I – IX 2023.}}$
UKUPNO	787	840	106,73
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	709	784	110,58
Vađenje ruda i kamena	1.039	1.045	100,58
Prerađivačka industrija	618	674	109,06
Snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija	1.218	1.222	100,33
Snabdijevanje vodom, upravljanje otpadnim vodama	678	798	117,70
Građevinarstvo	737	782	106,11
Trgovina na veliko i trgovina na malo, opravka motornih vozila i motocikala	651	720	110,60
Saobraćaj i skladištenje	735	796	108,30
Usluge smještaja i ishrane	713	793	111,22
Informisanje i komunikacije	1.013	1.076	106,22
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	1.249	1.312	105,04
Poslovanje sa nekretninama	968	1.014	104,75
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	695	790	113,67
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	630	673	106,83
Državna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje	885	937	105,88
Obrazovanje	801	831	103,75
Zdravstvena i socijalna zaštita	897	914	101,90
Umjetnost, zabava i rekreacija	704	763	108,38
Ostale uslužne djelatnosti	663	749	112,97

Izvor: MONSTAT

Boks 1.4 – Visina prosječne zarade u državama bivše Jugoslavije u septembru 2024. godine

Podaci o prosječnim zaradama u septembru 2024. godine pokazuju značajne razlike po pojedinim državama bivše Jugoslavije. Zarade bez poreza i doprinosa u svim posmatranim državama, Sloveniji, Hrvatskoj, Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini, Srbiji i Makedoniji, bilježe rast u odnosu na isti mjesec prethodne godine. Najveći nominalni rast neto zarada na godišnjem nivou bilježi Crna Gora sa rastom od 18,0%, zatim Hrvatska 14,4%, Srbija 13,0%, Sjeverna Makedonija 9,8%, Bosna i Hercegovina 9,3%, dok je najmanji rast od 5,3% zabilježen u Sloveniji. Slovenija je po neto iznosu prosječne zarade i dalje na prvom mjestu, nakon nje slijedi Hrvatska, dok je Crna Gora po prosjeku neto zarade ispred Srbije, Bosne i Hercegovine i Sjeverne Makedonije.

Tabela 1

Prosječne zarade u državama bivše Jugoslavije u septembru 2024. godine, u eurima

Država	Bruto zarade	Neto zarade
Slovenija	2.343	1.487
Hrvatska	1.829	1.322
Crna Gora	1.102	877
Srbija	1.134	821
Bosna i Hercegovina	1.094	707
Sjeverna Makedonija	1.018	676

Izvor: zavodi za statistiku i centralne banke navedenih zemalja